

Antichitate și exil

În numărul trecut mă oprisem cu povestirea despre turneul Teatrului Național din Craiova în Olanda și Austria la momentul plecării spre Viena. Iată-ne așadar în avionul companiei AUA, parcă mai curățel decât cele ale TAROM-ului, dar „deservit” de stewardese la fel de plictisite ca ale noastre (o fi efectul muncii la înălțime?). În buzunarele scaunelor, printre felurite pliante publicitare, se găsesc și elegante broșuri – tipărite pe o hîrtie de care cred că nici „operele” știm noi cui nu au avut parte – conținînd programul festivalului unde am fost invitați: Wiener Festwochen, una dintre cele mai serioase reuniuni teatrale (și nu numai) din Europa. În program figurează și reprezentația craioveană cu *Phaedra*, recomandată printr-un text elogios mai ales la adresa lui Silviu Purcărete, căruia, de altfel, i se atribuie și paternitatea scenografiei – mărunte greșeli omeneste... O dată ajuns, autobuzul ne poartă printr-o Vienă duminicală pustie aproape și părăind, sub toropeala unui soare ce ne amintește că pînă acasă drumul nu e prea lung, puțin oboșită de propria ei măreție. Capitala fostei, nu-i așa?, „închisori a popoarelor” are o splendoare solidă și totuși grațioasă, făcută să copleșească și să înfioare (fără să vrei, te gîndești la naivul țaran din Albac, venit cu plîngere la împăratul), dar nu să sperie – supușii trebuiau să se simtă doar dominați, nu striviți. Compoziția multinațională a metropolei, alimentată de o democrație căreia în cele cinci zile nu i-am descoperit probabilele fisuri, dăinuie și azi: hotelul nostru, aflat pe o străduță ce dă în celebra arteră comercială *Mariahilferstrasse*, e gestionat de o poloneză, cameristele sporovăiesc între ele sîrbește (sau, mă rog, fost-ugoslăvește), chelnerița e unguroaică și o rupe un pic românește. Înțelegi, într-adevăr, ce vrea să zică *Mittropa*, adică *Mitteleuropa*, adică Europa Centrală, adică Centrul Europei. Și – *honni soit qui mal y pense* – nu te simți deloc rău acolo.

Dar, cu una-cu alta, cu plimbări lungi pe străzi curate și bîzîind de o nemțească simpatic alterată de felurile graiuri continentale, cu popasuri scurte în grădini somptuoase îndulcite de teii în floare, cu priviri zadarnic jinduitoare aruncate hectarelor de vitrine (la Viena, viața e foarte scumpă, începînd cu mîncarea), cu o incursiune în neverosimilul *Grintzing*, plin de căsuțe vesele colorate (cele mai multe, din secolul XIII!) cu mușcate la ferestre, timpul trece și vin zilele rezervate exclusiv teatrului. Prima din cele trei reprezentații cu *Phaedra* e programată pe 8 iunie, în premieră absolută – condiția participării la festival. Se joacă într-un teatru numit *Odeon*; este de fapt o sală de spectacole, căci nu există o trupă stabilă cu acest nume. Situată, față de centrul orașului, pe malul celălalt al Dunării, nu foarte departe de *Prater*, clădirea e impunătoare (adică destul de obișnuită pentru Viena) și un pic bizară; probabil că a fost mai tîrziu amenajată pentru scopuri artistice. La sala foarte înaltă, cu plafonul sculptat sprijinit pe coloane masive, se ajunge pe o scăriță îngustă și abruptă, parcă „de serviciu”. Dotarea interioară este însă ireproșabilă, de la tehnica scenică pînă la scaunele comode, deși netapițate. În foaietul strîmt și supraaglomerat, directorul Emil Boroghină, asudat dar mereu atent și zîmbitor, primește invitați, strînge mîini, face prezentări, vîinînd neobosit tot ce e „factor decizional” de la un festival ori altul de pe glob. (Și sînt destui, de la München, de la Anvers, de la Glasgow – locuri unde Craiova, la puțin timp după revenirea în România, va da spectacole.) Ca și la Amsterdam,

„capul” Naționalului oltean, între două vizite la muzee („aici au cea mai bună colecție de...”), nu face altceva decît să vorbească despre și să alerge după: telefoane, faxuri, telexuri, vize, contacte, contracte. Domnul Boroghină a intrat de mult în Europa, a și trecut de ea și are, cu o incredibilă modestie și afabilitate, stilul unui autentic cetățean (cultural) al lumii. Dar începe spectacolul! ...Și se termină, după o oră și jumătate, în aplauze lungi și în aclamații (mai scurte). Debutul la *Wiener Festwochen* al teatrului românesc a fost foarte bun.

Este ceea ce îmi spune și *Klaus Bachler*, directorul festivalului, în scurta convorbire de a doua zi. „Încercăm să aducem cît mai multe nume noi și importante, chiar dacă mai puțin cunoscute. Pentru mine a fost o surpriză extraordinară să descopăr, într-un oraș mic (evident, pe lîngă Viena... – n.n.), o trupă care practică un teatru atît de modern și de interesant. Esențial mi se pare ca oamenii să se întîlnească și să facă împreună o muncă creativă.” *Phaedra* se înscrie în una dintre cele două direcții tematice ale ediției din acest an – antichitatea –, cealaltă fiind intitulată „Încotro? Purtăm mereu în noi exilul!” și incluzînd spectacole axate, într-un fel sau altul, asupra acestei problematice, mai actuală acum decît a fost vreodată. Îl întreb pe d-l *Bachler* cum s-a ajuns la astfel de circumscrisuri precise. „În privința antichității, cred că e bine să le reamintim oamenilor de rădăcina comună a culturii europene. Cea de a doua temă este, cumva, un rezultat al necesității și, totodată, al hazardului. În afară de faptul că se leagă, într-un fel subtil, de prima, socotesc că acum, cînd se discută atît de mult despre desființarea granițelor și a barierelor dintre popoare, chestiunea exilului poate fi de interes general; în plus, am constatat că în lume există foarte multe spectacole cu acest subiect.” Și, după cîteva informații despre istoricul și culisele financiare ale festivalului – inițiat în 1951, *Wiener Festwochen* a fost conceput tocmai spre a-i reconferi orașului statutul de placă turnantă, fie și numai sub aspect cultural, a Europei; bugetul, provenit în cea mai mare parte de la municipalitate, este administrat de o echipă, dar el, ca director, are cuvîntul hotărîtor în privința selecției – îmi oferă cu amabilitate un bilet ce-mi dă posibilitatea să văd, la alegerea mea, oricare trei reprezentații dintre cele vreo cincisprezece care, participante la a doua secțiune, se desfășoară concomitent. (În prima, din care, la momentul acela, era „pe rol” doar *Phaedra*, figurau, printre foarte multe altele – durata festivalului e de două luni! – *Alcesta* de Euripide, în regia lui *Frank Castorf*, *Oedip* de Sofocle, în traducerea și adaptarea lui *Heiner Müller* și în regia *Katharinei Thalbach*, și, oarecum „excentrice”, *Jivago*, „dramă muzicală” concepută și regizată de *Iuri Liubimov*, *Gîlcevile din Chioggia*, în regia lui *Giorgio Strehler*, și *Nelken* (Garoafe), spectacol de teatru-dans realizat de *Pina Bausch*.)

Astfel, într-un itinerar-maraton, care a început la patru după-amiază și s-a terminat la unu noaptea, am văzut, mai întîi, *Ultima bandă* de Beckett, într-o coproducție a festivalului cu *Wiener Ensemble*. Spectacolul, regizat de *Karl Welunschek*, se desfășoară „la față de cortină”, pe scena cunoscutului *Theater an der Wien*, care mai adăpostește vreo patru locuri de joc. De aceea, în sala tradiționalist-barocă în care nu sînt decît vreo 30 de spectatori, ajung adesea felurite zgomote de la celelalte reprezentații; atent și foarte mobil, *Dominik Glaubitz*, interpretul, le preia în propriul său spectacol, intră în dialog cu ele, îmbogățînd astfel cu accente neașteptate drama singurătății eroului, închipuit ca un clovn-vagabond burlesc și trist.

© Milena Župančič (Iocasta) în Antigona de Dušan Jovanović

Aleg apoi **Antigona**, prelucrare după Sofocle de Dusan Jovanović, om de teatru multilateral, autor, regizor și editor de revistă (defuncta, din păcate, „Euromaske“), pe care îl cunoscusem în '92 la Bienala de la Bonn. Reprezentația se desfășoară în subsolul teatrului, sub scena mare. Evident, din text nu înțeleg mai nimic; nu e însă neapărată nevoie, căci montarea regizată, la Drama Slovensko Narodno Gledališče din Ljubljana, de către Meta Hočevar, vorbește cât se poate de clar despre oroarea luptei între frați și despre vinovăția criminală pe care a avut-o în declanșarea ei nepăsarea celorlalți. Este un spectacol de echipă, în care însă personalitățile actoricești se detașează net; atrag atenția în special Milena Župančič (Iocasta) și, mai ales, Stefanija Droic, o înspăimântătoare Doică/Sfinx. În final, un moment cutremurător (chiar la propriu): întregul șir de bănci destinate publicului pornește, după o scurtă zgîlțitură, să se ridice în aer; și se tot ridică pînă cînd, cu o altă smucitură, începe să se rotească lin în jurul propriei axe; cînd se oprește, ne pomenim pe scenă, în fața scaunelor goale, de catifea roșie, ale sălii mari. Tragedia a fost abandonată, pe tăcute, în subterane (ale teatrului, ale continentului), putem pleca liniștiți acasă – ce ne privește asta pe noi?

Nu că ne-ar privi mai mult nici ceea ce s-a întîmplat cu milioane de semeni ai noștri acum doar vreo 50 de ani – au aerul să spună spectatorii care pleacă, agasați, în timpul reprezentației ce se petrece, apoi, sub un cort de circ instalat, la cîteva zeci de metri de teatru, în piața de fructe a orașului. Jucat de Teatrul „Gesher“ („pod“, în ebraică), întemeiat în 1991 la Tel Aviv de un grup de actori, evrei și nu numai, emigrați din fosta Uniune Sovietică și care își susțin spectacolele, alternativ, în rusă și ivrit, textul

dramatic extras de Alexander Chervinsky (redau numele în ortografia germană) din romanul lui Yoram Kaniuk spune povestea realist-fantastică a unui supraviețuitor de lagăr, internat după război într-un spital de nebuni, pentru că se credea ciine. Adam Hundesohn, Adam, fiul cîinelui – în germană titlul are conotații mai bogate, pentru că „Hundesohn“ sună ca un obișnuit nume de familie evreiesc-nemțesc, vezi Mendelssohn – e un spectacol tulburător, tandru și brutal, sarcastic și gingaș. În buna tradiție a școlii de teatru rusești, regizorul Yevgheny Arye știe să vorbească sufletului cu simplitate, cu adevăr și cu sinceritate; o face cu ajutorul unor excelenți actori, precum Igor Mirkurbanov, în rolul titular, sau Alexander Demidov (comandantul german). Din păcate, montarea, mizînd mult pe efecte de circ, nu a fost suficient pusă la punct sub raport tehnic – căruciorul alunecă mereu de pe șine, frînghiile nu coboară la momentul potrivit; nici traducerea simultană (se joacă în limba rusă) nu servește prea mult cauza spectacolului, care e și destul de lung. În aceste condiții, asistența nu are de gînd să se lase prea mult „mișcată“. Și apoi, nu-s decît niște povești vechi...

În ultima seară, 10 iunie, merg la a treia reprezentație a **Phaedrei**. Reacția publicului e cam la fel ca la cea dintîi – adică „bună“. La ieșirea din curtea interioară a teatrului, doi tineri, un băiat și o fată, împart spectatorilor și trecătorilor foi volante. Capăt și eu două. Una face reclamă spectacolului de pantomimă al lui Dan Puric, ce avea să vină la Viena în iulie. Cealaltă îi invită pe interesați la o dezbatere cu tema „Naționalism în România? Realitate sau speculații ale mass-mediei?“. Aș vrea să știu care dintre propuneri a avut mai mult succes...

ALICE GEORGESCU